

BEÇİN KALESİ KAZISI 2014-2015 YILI KAZI VE ONARIM ÇALIŞMALARI

Kadir PEKTAŞ*

Özet

2014-2015 yıllarında Beçin Kalesi Kazısında temizlik, kazı, koruma ve konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Kazılarda, Kızılhan'dan Seymenlik Kapısına giden güzergâhdaki sokak dokusunun önemli bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. 1 nolu açmanın, doğu kenarındaki birbiri içinden geçilebilen üç mekân ile birlikte kazısı tamamlanmıştır. 2 ve 3 nolu açmalar arasında, avlunun çevresinde çeşitli mekânlardan oluşan mekânlar tespit edilmiştir. Çalışmalar sırasında Bizans, Beylikler ve İznik dönemlerine ait kap örnekleri ile lüleler, Çin porselenleri ve seladonlar ile Bizans, Menteşe ve Aydınoğulları ile Osmanlı dönemine ait sikkeler ele geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beçin Kazısı, Sivil Mimari, Sikke, Seramik

THE EXCAVATION OF BEÇİN CASTLE, 2014-2015 EXCAVATION AND RESTORATION WORKINGS

Abstract

In 2014-2015, during the excavation of Beçin Castle, working of cleaning, excavation, protection and restorations were done. At the excavations, an important part of the street textures, which goes from Kızılhan to Seymenlik door, was found out. The excavation of 1 no sector, is completed with the three places of east side. Between the number 2 and 3 no sectors, the places were confirmed which comprises of various places around the yard. During the workings, the vessel examples and tresses which belong to Byzantine, seigniories and İznik period, China parcelains and celadons and the coins which belong to Byzantine, Menteşe and Aydınoğulları and Ottoman periods were captured.

Keywords: Beçin Excavation, Civil Architecture, Coin, Ceramic

Beçin Kalesi Kazıları Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi olarak 2014 yılında Balıkesir Müzesi Uzmanı Sebahattin GÜL ve İstanbul III Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Uzmanı Ahmet LATİFOĞLU, 2015 yılında ise Milas Müze Müdürlüğü'nden Oğuzhan KAÇAR, İstanbul Türbeler Müzesi Müdürlüğü'nden Gürkan BİRGÜN ve Çeşme Müze Müdürlüğü'nden Çağlar ALAGÖZ tarafından takip edilmiştir¹.

Temizlik Çalışmaları

2014-2015 yılı kazı çalışmalarına da, her yıl düzenli olarak yüzey temizliğiyle başlanmıştır. Ören yerinin büyüklüğü ve yoğun bir maki örtüsü ile kaplı olması bu çalışmayı zorunlu kılmaktadır.

Temizlik çalışmaları sadece kazı alanlarıyla sınırlı kalmayıp, yapıların iç kısmında ve çevresinde de yapılmıştır. Çalışmalar sırasında, ören yerine çıkan yol güzergâhında (Foto. 1-2),

*Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü, Kınıklı Kampüsü/Denizli, e-mail: kpektas69@gmail.com

¹ Pamukkale Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Onsekiz Mart Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Ardahan Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesinden öğretim elemanları ve öğrenciler katılmıştır. Yrd. Doç. Dr. Saim CİRTİL, Yrd. Doç. Dr. Gül SARIDIKMEN, Öğr. Gör. Dr. Selda Ö. CİRTİL, Öğr. Gör. Dr. Banu BÜYÜKGÜN, Araş. Gör. Göknil ARDA, Araş. Gör. Bülent ORAL, Araş. Gör. Ertan TOY, Resimçi Fulya BETEŞ, Zafer TOPAK, Elif ÖZTÜRK, Serhat ÇAĞLAR, Arzu ÇAĞLAR, Samet ŞEREFÖĞLU, Meliha ÖZ, Kadir ÖZ, Ayşe KENAR, Akın TERCANLI, Volkan EGİN, Başak EGİN, Elif ÇELİK, Halis AKGÖZ, Mustafa ŞANVERDİ, Fırat Mustafa TURAN, Azime CANDAN, Alp Oğuz TURAN, Kayra KİRPİ, Seyfullah KOZAN kazılara katılan ve destek sağlayan tüm kişi ve kurumlara teşekkürü bir borç biliriz.

surlarda, kale ve kaleye girişteki çeşme ve çevresinde, şehir meydanındaki Ahmed Gazi Medresesi, Orhan Camii ve türbelerin çevresinde yapılmıştır.

Kazılar:

2014 Yılı Çalışmaları:

2011 yılında Kızıl Han'ın güneydoğusunda hafif yükseltinin ilerisinde, Seymenlik Kapısı yönünde mevcut duvar izleri takip edilerek kısmen ortaya çıkarılan yapı grubunun tam olarak anlaşılabilmesi ve tanımlanabilmesi amacıyla alanın doğusunda çalışmalara başlanmıştır.

BÇ.14.1C Açması;

Yapılan çalışmalarla 10 m. uzunluğunda bir duvar tespit edilmiştir. Alanın güney batı köşesinde daire planlı, derinliği 60 cm olarak ölçülen bir ocak tespit edilmiştir. Burada yapılan kazılar esnasında yoğun miktarda küllü toprak çıkarılmıştır (Foto. 3).

BÇ.14.1D Açması;

1 C alanının güneydoğusunda 10x10 m ölçülerinde açma sınırı belirlenmiş ve çalışmalara başlanmıştır.

Alanda yapılan kazı sonrasında 1 D açmasında mekânı sınırlayan duvarların ortasında kare platform oluşturan ve yaklaşık 1,5 m² lik bir alanı kaplayan zemin tespit edilmiştir. Yine aynı mekânın güney batısında iki adet kayrak taşının düz bir zemin oluşturacak şekilde yerleştirildiği görülmüştür (Foto. 4).

Alanın batı köşesine yakın bir noktadaki kazıda, 65 cm yüksekliğinde, üst tarafı kırık bir sütun bulunmuştur. Bir altar ya da adak sütunu olduğu düşünülen sütunun üst kısmına yakın bir noktada 25x10 cm lik yüzeye, 3 sıra halinde işlenmiştir.

DLM...WNM, PRAU...OU, ARIS...yazıları okunabilmektedir (Çizim 1) (Foto. 5).

BÇ.14.1E Açması;

Açmanın kuzey doğu hattı boyunca uzanan duvarın batı cephesinde açık gri kül tabakasına rastlanmıştır. Burada yapılan temizlik çalışmaları sonrasında duvar içerisine doğru devam eden, çeyrek daireden biraz daha büyük, alt kademede yumruk büyüklüğünde taşlarla yapılmış bir ocak tespit edilmiştir. Söz konusu ocağın, alan içerisinde farklı bir ocağa ateş takviyesi yâda aydınlatma amacıyla kullanılmış olduğu düşünülmektedir (Foto. 6).

BÇ14.1F Açması;

1 E alanının güney doğusunda 10m genişliğinde 1 F açması olarak belirlenen alandaki kazılarda 1 D alanından itibaren devam eden duvarların 3, 60 m ilerledikten sonra köşe yaptığı tespit edilmiştir.

1 F alanı içerisinde mekânsal alanı sınırlayan duvarların orta bölümünde 19 yivli bir sütun başlığı bulunmuştur. Önce yıllarda da sıklıkla karşılaştığımız gibi bu, mekânın üst örtüsünü taşıyan dikmenin altlığı olarak kullanılmıştır (Foto. 7).

2015 Yılı Çalışmaları:

2015 yılı kazı programı doğrultusunda, önceki yıllarda başlanılan Kızıl Han'ın güneydoğusunda hafif eğimli engelin hemen ilerisinde, şapelin batısında, Seymenlik Kapısının kuzeybatı kısmındaki kazılara bu yıl da devam edilmiştir (Foto. 8). Seymenlik Kapısı yönünde mevcut duvar izleri takip edilerek kısmen ortaya çıkarılan yapı grubunun tam olarak anlaşılabilmesi ve tanımlanabilmesi amacıyla kazılara devam edilmiştir.

1 ve 2 nolu açmaların arasında kalan alan, 2 ve 3 nolu açmaların arasındaki alanda ve Seymenlik Kapısının batısında kazılar yapılmıştır.

BJ-57 Plan Karesi

1 ve 2 nolu açma arasında Seymenliğe giden yol hattının doğusu boyunca uzanan alanda, önceki yıllarda tespit edilen avlulu yapı gruplarının ilişkisini anlamak amacıyla kazı yapılmıştır (Foto. 9).

Kuzeybatı yönünde gerçekleştirilen seviye indirme çalışmalarında duvar kalıntısına ve yoğun seramik buluntusuna rastlanmıştır. Kuzeybatı köşesindeki çalışmalar sırasında kare planlı mekân ortaya çıkarılmıştır. Bu mekânın kuzeydoğu tarafına doğru duvarların devam ettiği görülmüştür.

BI 59, BJ 59, BI 60, BJ 60 ve BJ 61 Plan Kare Kazıları

2011 yılından itibaren yapılan kazılarda 2 ve 3 nolu açmalarda yapı topluluğu ortaya çıkarılmış, ancak 2 nolu açmadaki yapının sınırları tam olarak belirlenememişti. Buradaki yapıyı tümüyle gün yüzüne çıkarmak ve 3 nolu açmadaki yapıyla ilişkisini çözebilmek için BI 59, BJ 59, BI 60, BJ 60 ve BJ 61 plan karelerinde kazılar yapılmıştır.

Çalışmalara BJ 59-60-61 karelerinden başlanmıştır (Çizim 2) (Foto 10).

Bu plan karelerin kuzey kenarına denk gelen alanda birbirine bitişik 3 mekân ortaya çıkarılmıştır (Foto. 11). Doğu-batı doğrultuda uzanan bu mekânlardan doğuda bulunan D1 ve D2 mekânlarının avluya kapı ile açıldığı, doğu duvarında ocak nişine yer verildiği tespit edilmiştir.

BJ 59 plan karesine denk gelen D3 mekânında tahribatın daha fazla olduğu görülmüştür. D1 ve D2 mekânlarıyla aynı ölçülere sahip mekânın avluya bakan kapısı sonradan kapatılmış olmalıdır.

BJ 61 plan karesinde 2 ve 3 nolu açmanın arasında kalan bölümde kazılarda iki yapı gurubunu birbirinden ayıran ve 2 nolu yapıda avluyu kuşatan, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda bir çevre duvarı tespit edilmiştir. Bu kısımdaki duvarın BI 60 plan karesinde köşe yapan avlu duvarı ile bir mekân oluşmuş, bunun üzeri sundurmayla kapatılmıştır.

Ortaya çıkarılan mekânların moloz taş duvarlarının yüksekliği ortalama 40 cm kalınlıkları ortalama 60-70 cm arasındadır. Duvar yüksekliklerinin az olması pencere açıklıkları hakkında bilgi sahibi olmamızı engellemektedir.

BF 61, BD 61, BE 61 Plan Kare Kazıları

Kızılhan ve Seymenlik Kapısı arasında bulunan yolun doğu kısmında yapılan kazılar sonucunda, birbirine bitişik yapı toplulukları ile avlulu ve yardımcı mekânlardan oluşan çiftlik yapıları ortaya çıkarılmıştır. Bu sokağın batı tarafındaki dokunun anlaşılması için kazılar yapılmıştır.

BF 61 karesindeki kazılarda doğu-batı doğrultusunda farklı dokularda duvar kalıntlarına ulaşılmıştır. Plan karenin sokağa bakan doğu kenarında kuzey güney doğrultusunda uzanan, batı yöne köşe yaparak dönen duvar kalıntısı ortaya çıkarılmıştır.

Seviye inme çalışmaları sırasında bu kotta yangına işaret eden yoğun kül tabakası ile karşılaşmıştır. Muhtemel bir yangından sonra yapının yıkıldığı ve yerine başka bir yapı inşa edildiği düşünülebilir.

Kazılara BE 61 ve BD 61 plan karelerinde devam edilmiştir (Foto. 12). BE 61 plan karesinde daha önceki dönemlerde kazılar yapılmış ancak batı kenarında herhangi bir çalışma

yapılmamıştır. Mekânın ortasında, üst örtüyü taşıyan direğin kaidesi olduğu anlaşılan 20 cm çapında sütun parçası bulunmuştur (Foto. 13).

Sokağın batı kenarının diğer bölümlerinin kazılarının önümüzdeki yıllarda yapılması planlanmaktadır (Foto. 14).

Çevre Düzenlemesi Çalışmaları:

Beçin Kalesi'nde devam eden "Çevre Düzenlemesi ve Karşılama Merkezi Projesi'nde 2014 yılında yüklenici firma tarafından yapılan çalışmalar takip edilmiştir (Resim 15).

Buluntular

Küçük buluntuların bakım, onarım ve değerlendirme işlemi, seramik ve metal laboratuvarlarımızda yapılmıştır.

Seramikler

Beçin Kalesi kazısında Bizans, Beylikler ve İznik dönemlerine ait kap örnekleri ile lüleler, Çin porselenleri ve Seladonlar olmak üzere ithal birçok seramik objeye de kazı çalışmaları esnasında rastlanılmıştır (Foto. 16). Ele geçen seramikler kırmızı ve beyaz hamurlu, sırlı ve sırsız farklı tekniklerde ve formlarda günlük ihtiyaca cevap veren kaplara ait tüm ya da çoğunlukla kırık parçalardan oluşmaktadır (Foto. 17).

Kazıda ele geçen sırsız seramikler yoğunluktadır. Bunlar pişirme kabı, tava, maşrapa, testi, ibrik, sürahi, küp, pithos, kapak gibi farklı kap türlerine ait parçalardır (Foto. 18).

2015 yılında az sayıda ve bezemesiz lüle ele geçmiştir (Foto 19). Beçin'de seladonlar ile mavi-beyaz Çin porselenleri de renk, desen, form bakımından dikkat çekicidir.

Sikkeler

Kazılarda Bizans, Menteşe ve Aydınöğulları beylikleri ve Osmanlı dönemine tarihlenen çok sayıda bakır, bronz ve gümüş sikke ele geçirilmiştir.

Burada 2014-2015 yılı kazı döneminde ele geçen sikkelerden tarihlendirmeye elverişli ve nitelikli olan örneklerden bazıları verilmiştir.

BÇ14-YB-07 (Foto. 20)

II. Murad tarafından H.836/M.1432-1433 yılında bastırılan sikke zorlukla okunabilmektedir.

Ölçüleri: 1.2 cm x 3.52 gr Malzeme: Bronz

Ön yüz: "..., Mehmed han"

Arka yüz: "hallede mülkehu, 836, ... (Bur)sa"

BÇ14-03-16 (Foto. 21)

Menteşe Beyi İlyas Bey H.805/M.1402 yılında bastırmıştır.

Ölçüleri: 1.1 cm x 0,66 gr Malzeme: Gümüş

Ön yüz: "İlyas bin, Mehmed, 805"

Arka yüz: "hallede mülkehu"

BÇ15-02-153 (Foto. 22)

Menteşe Beyi İbrahim Bey (1345-1357) tarafından bastırılmıştır.

Ölçüleri: 1.7 cm x 0.79 gr Malzeme: Gümüş

Ön yüzü: “İbrahim Bey, Milas, darb”

Arka yüz: “Allah, lâ ilâhe illa, Muhammedün resul, Allah”

BÇ15-02-44 (Foto. 23)

Sikkede Mentşe Beyi Ahmed Gazi'nin (1357-1391) adı geçmektedir.

Ölçüleri: 1.3 cm x 0.57 gr Malzeme: Gümüş

Ön yüzü: “Ahmed Gazi”

Arka yüz: “halledede mülkehu”

Kazılarda çeşitli kullanım alanlarına sahip olan çok sayıda metal obje ele geçmiştir. Bunlar günlük kullanım eşyaları, mimari aksamlar, kapı aksamları, süs eşyaları ve savaş aletleri olarak gruplandırılabilirler (Foto. 24-25).

FOTOĞRAFLAR VE ÇİZİMLER

Foto. 1: Temizlik Çalışmaları (İç Kale Merdivenleri)

Foto. 2: Temizlik Çalışmaları (Sur İçinde)

Foto. 3: 1C Açması Genel Görünüm

Foto. 4: 1D Açması Genel Görünüm

Foto. 5: 1D Açmasında Çıkan Sütun Parçası

Fotoğraf 6: 1E Açması Genel Görünüm

Foto. 7: 1F Açması Genel Görünüm

Foto. 8: Plan Kareler

Foto. 9: BJ 57 Plankaresi Kazı Öncesi

Foto. 10: BJ 59, BI 60 ve BJ 61 Plan Kareleri Kazı Sonucu

Foto. 11: 2 Nolu Yapıda, Avlunun Kuzeydoğusunda Yer Alan Üçlü Mekân

Foto. 12: BD 61 - BE 61 Plan Kareleri Kazı Sonrası Görünüm

Foto. 13: BD 61 - BE 61 Plan Kareleri Kazı Sonrası Görünüm

Foto. 14: 2015 Yılında Yapılan Kazılar Sonucunda Çekilen Hava Resmi

Foto. 15: Karşılama Merkezi

Foto. 16: 2014 Yılı Parçaları Birleştirilen Seramik Kaplardan Bir Örnek

Foto. 17: 2015 Yılı Parçaları Birleştirilen Seramik Kaplardan Bir Örnek

Foto. 18: 2015 Yılı Seramik Örneklerinden

Foto. 19: Lüle Örneği

Foto. 20: BÇ14-YB-07 Buluntu Numaralı
Sikke

Foto. 21: BÇ14-03-16 Buluntu Numaralı
Sikke

Foto. 22: BÇ1502-153 Buluntu Numaralı
Sikke

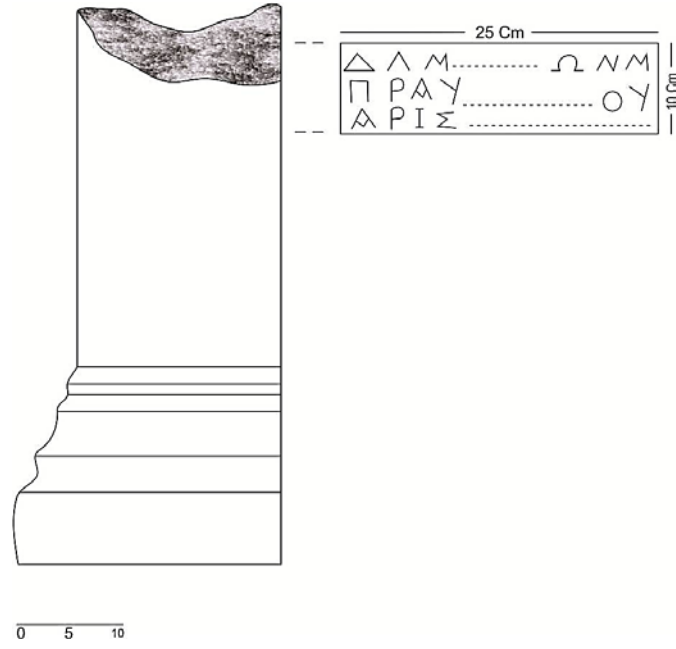
Foto. 23: BÇ15-02-44 Buluntu Numaralı
Sikke

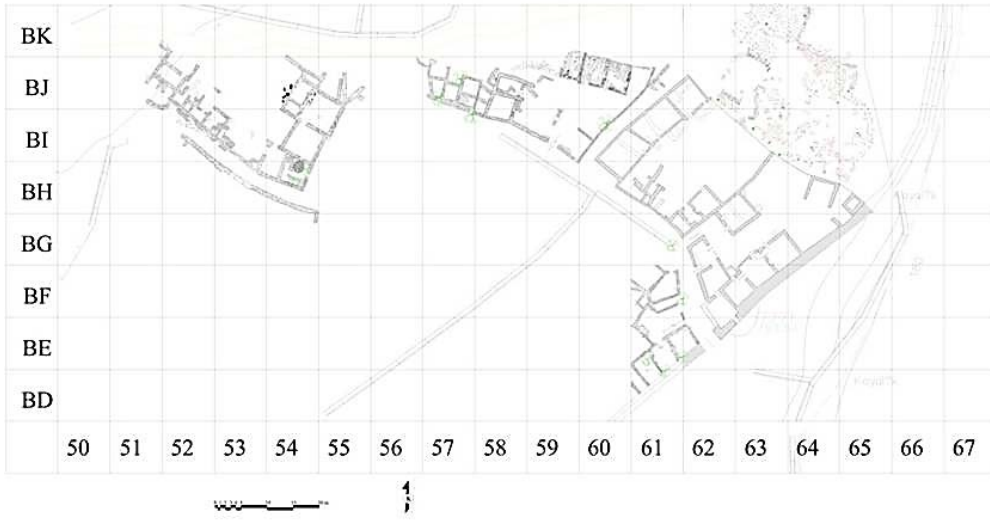
Foto. 24: 2014, Tarım Aleti

Foto. 25: 2015, Gümüş/Kemik Kolye Ucu

Çizim 1: Sütun Parçası

Çizim 2: Kazılarla ortaya çıkarılan yapılar